

HUKUK STATÜSÜ VE DAR TE K LATTAK YER YLE CUMHURBA KANLI I HÜKÜMET S STEM NDE CUMHURBA KANI YARDIMCILARI

THE VICE PRESIDENTS IN THE PRESIDENTIAL GOVERNMENT SYSTEM AS REGARDS THEIR LEGAL STATUS AND ROLES IN THE ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

DOI: 10.21492/inuhfd.551882

Azer Ebru MUTLU

Ar . Gör., nönü Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, dare Hukuku ABD (azer.mutlu@inonu.edu.tr). *ORCID: 0000-0002-4882-520X.*

Makale Bilgi

Gönderilme: 10/04/2019
Kabul: 20/05/2019

Anahtar Kelimeler

Cumhurba kan,
Yard,mc,lar,,
Cumhurba kanl, ,
Hükümet Sistemi,
Ba kanl,k Sistemi,
Merkezi dari
Te kilat,
Cumhurba kan,na
Vekâlet.

Özet

Cumhurba kanl, , hükümet sistemi, Türk idare hukukunda, merkezi idarenin ba kent te kilat,n, önemli ekilde de i tirmi tir. Yeni sistemin getirdi i en önemli yeniliklerden biri de cumhurba kan, yard,mc,l, , makam,d,r. En temel görevi cumhurba kan,na vekâlet etmektir. Cumhurba kan, yard,mc,l, , gerek Anayasa'da gerek cumhurba kanl, , kararnamelerinde düzenlenmi tir. Cumhurba kan,, yard,mc, veya yard,mc,lar,n,, milletvekili seçilme yeterlili i olan ki iler aras,ndan bizzat atar ve görevden al,r. Cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n anayasal görev ve yetkilerinin yan, s,ra kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi çtüzü ü ve cumhurba kanl, , kararnameleri ile verilmi görev ve yetkileri de bulunmaktadır. Cumhurba kan, yard,mc,lar, cumhurba kan,na kar , sorumludur. Cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n cezai, ki isel ve hukuki sorumluluklar, Anayasa'da düzenlenmi tir. Cumhurba kanl, , hükümet sisteminden farklı olarak, ba kanl,k sisteminin anavatan, olan Amerika Birle ik Devletlerinde, ba kan,n yan, s,ra ba kan yard,mc,s, da halk taraf,ndan seçilerek göreve gelmektedir. Amerika'da ba kan yard,mc,s,n,n seçilebilmesi için ba kanla ayn, seçilme yeterlili ine sahip olmas, gerekir. Ba kandan sonra yürütme kanad,ndaki en yetkili ki idir. Türkiye'deki sistemde cumhurba kan, yard,mc,l, , ile ba kanl,k sisteminin anavatan, Amerika'daki ba kan yard,mc,l, , aras,ndaki bu farklı,l,klar baz, ele tiri ve önerilere sebep olmu tur.

Article Info

Received: 10/04/2019
Accepted: 20/05/2019

Keywords

Vice Presidents,
Presidential
Government System,
Presidential System,
Central
Administrative
Organization,
Presidential Power of
Attorney.

Abstract

The presidential government system has changed the capital organization of the central administration in Turkish administrative law. One of the most important reforms brought by the new system is the position of vice-presidency. The main task of the vice-president is to deputize for the president. The vice-presidency is regulated by both the constitution and the presidential decrees. The president personally appoints and dismisses his deputy or deputies from among those who are eligible to become a member of parliament. The vice-presidents also have the duties and powers assigned by the law, house regulations of Turkish Grand National Assembly and presidential decrees, as well as their constitutional duties and powers. They are responsible to the president. The criminal, personal and legal responsibilities of the vice-presidents are regulated in the constitution. Unlike the Turkish presidential government system, in the United States, which is the homeland of the presidential system, the vice president, as well as the president himself or herself, is elected by the people. In the United States, the vice-president must also have the same eligibility as the president to be able to elected. He or she is the most competent person on the executive side after the president. These differences between the vice presidency positions in the Turkish presidential government system and the one applied in the USA, which is the homeland for the presidential system, has led to some criticism and suggestions.

I. G R

6771 Sayılı, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanununun 16 Nisan 2017 tarihli halkoylamasıyla kabulünden sonra, değişiklikler, 24 Haziran 2018 tarihli genel seçimlerin ardından 9 Temmuz 2018 tarihinde cumhurbaşkanı ant içmesi ile bütünüyle yürürlüğe girmiştir. Bu değişikliklerle, Türkiye'de parlamenter hükümet sisteminden başkanlık hükümet sistemine geçilmiştir. Anayasamızın 106'ncı maddesinde Cumhurbaşkan Yardımcıları, Vekâlet ve Bakanlar düzenlenmiştir. Maddeye göre cumhurbaşkanı, bir veya birden fazla cumhurbaşkanı yardımcısı atayabilir. 10 Temmuz 2018 tarihli ve 30474 sayılı, Resmi Gazete'de yayımlanan 1. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile de cumhurbaşkanı yardımcılarının görev tanımları ve sorumlulukları belirlenmiştir.

Anayasamızın 106'ncı ve 118'inci maddeleri ile cumhurbaşkanı yardımcılarının görevi iki temel alanda belirlenmiştir. Anayasamızın 106'ncı maddesine göre temel görevi cumhurbaşkanı vekâlet olan cumhurbaşkanı yardımcılarının atanması ve görevden alınmaları usul ve yöntemleri bakanlarla aynıdır. Cumhurbaşkan yardımcılarının Türkiye Büyük Millet Meclisine karşı siyasi sorumlulukları yoktur¹ ve bunlar cumhurbaşkanı karşı sorumludur. Milletvekili seçilme yeterliliği aranan milletvekiliyse atandığında bu sıfatla görevde bulunamaz. Milletvekili seçilme yeterliliği aranan cumhurbaşkanı yardımcısı cezai sorumlulukları açısından da görevle ilgili bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Yüksek Divanda suçlu bulunan cumhurbaşkanı görevi sona ermektedir. Cumhurbaşkan yardımcısı cezai sorumlulukları açısından milletvekillerinin yararlandıkları yasama dokunulmazlığından yararlanabilir. Anayasamızın 118'inci maddesine göre cumhurbaşkanı yardımcısı Milli Güvenlik Kurulu toplantılarına katılabilir. Ve hatta cumhurbaşkanı Kurulda bulunmadığında atayacağı cumhurbaşkanı yardımcısı Kurulda bulunmaz. Anayasamızın 98'inci maddesi ve TBMM Çözümünün 99'uncu maddesine göre milletvekilleri cumhurbaşkanı yardımcısı yazılı soru yöneltebilir. Ayrıca TBMM Çözümünün 29'uncu maddesine göre Meclis komisyonlarında söz alma, 30'uncu maddesine göre Meclis komisyonlarında yürütmenin temsili, 31'inci maddesine göre komisyon toplantılarına girebilme, 59'uncu maddesine göre genel kurul çalışmalarında gündem dışı söz alabilme ve özellikle 62'inci maddesine göre yürütmeyi temsilen bütçe ve kesin hesap kanun teklifi görüşmelerine katılabilme yetkisine sahiptir.

Yeni hükümet sistemi ve Anayasa değişikliği ile Türkiye'de ilk defa yürütmeye yer alan cumhurbaşkanı yardımcısı makamının Anayasamızda düzenlenmesi ekline doktrinde bazı eleştiriler getirilmiştir. Atanacak cumhurbaşkanı yardımcısı belli olmaması, seçimle değil de cumhurbaşkanı ataması yoluyla görevde gelmeleri, cezai sorumluluklarında Yüksek Divana sevk prosedürünün levsiz olması ve Meclisin denetim sorunları içindeki yazılı soru usulünün cumhurbaşkanı üzerinde etkisiz olacağı gibi eleştiriler getirilirken, özellikle klasik başkanlık sisteminin ana vatan ilan edilen Amerika Birleşik Devletlerinde başkan yardımcısı makamıyla karşılaştırılarak, tır.

Her ne kadar atanması ve sorumlulukları bakanlarla benzerlik gösterse ve milletvekilleri gibi yasama dokunulmazlığından yararlınsalar da cumhurbaşkanı yardımcılarının idari tekilattaki yeri farklı gösterecektir. Cumhurbaşkan yardımcısı makamının yürütme organı içindeki konumuna bakıldığında kurumsal bir yapıya, oldu u yoksa bir bürokrasi makamına, oldu u vurgulanmalıdır. Tüm bunların irdelenmesi, cumhurbaşkanı yardımcılarının idari tekilatında merkezi idarenin neresinde konumlanacağı ve yeri açısından önemlidir.

Bu çalışmada ilk olarak anavatan ABD olan klasik başkanlık hükümet sistemine, ABD'de ve diğer bazı Latin Amerika ülkelerindeki başkan yardımcısı makamına kısaca değinilmiştir. Daha sonra, Türkiye'de cumhurbaşkanı yardımcılarının anayasal zeminde hukuki statüsü yani atanması, görevinin son bulması, görev ve yetkileri, sorumlulukları incelenirken bu bilgiler ışığında Türkiye'de cumhurbaşkanı yardımcısı makamına getirilen eleştirilere değinilmiştir. Devamında cumhurbaşkanı yardımcılarının yürütme içerisindeki ve Türkiye merkezli idari tekilatındaki yeri belirtilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın sonunda değerlendirme ve sonuca yer verilmiştir.

II. BAŞKANLIK HÜKÜMET SİSTEMİ VE BAŞKAN YARDIMCILIĞI MAKAMI

6771 sayılı Kanun ile 2017 yılında yapılan Anayasa değişiklikleri, adı geçen Kanun'da belirtildiği şekilde yapılan seçimlerden sonra cumhurbaşkanı görevde bulunamaz, yürürlüğe girmiştir. Ancak yapılan değişikliklerin ortaya çıkardığı hükümet sistemi doktrinde bilinen hükümet sistemleri tasnifinde tespit edilemeyeceği yönünde yorumlandı, gibi; kimileri tarafından ise başkanlık sistemi veya bunun Türkiye'ye özgü bir görünümü olarak cumhurbaşkanı, hükümet sistemi olarak adlandırılabilir. Bu sistem değişikliğinin getirdiği yeniliklerden biri olan cumhurbaşkanı yardımcısı makamının analiz ederken genel olarak klasik başkanlık hükümet sistemine değinilecektir. Klasik başkanlık sistemine temel örnek olan ABD'de başkanlık rejimi görülen diğer bazı ülkelerdeki başkan yardımcısı makamlarına da değinilecektir.

¹ Anayasamızın 98'inci maddesinin beşinci fıkrasında görevde bulunan cumhurbaşkanı yazılı soru sorularından ibarettir. Yasama, bilgi edinme ve denetleme yetkisini cumhurbaşkanı yardımcısı üzerinde yazılı soru ile kullanabilir. TBMM'ye karşı sorumlulukları yoktur ancak cumhurbaşkanı yardımcısı yazılı soru muhataplarından biri olarak meclisin bilgi edinme denetim araçlarından biri vasıtasıyla meclis soru turması konu olabilir.

A. Ba kanl,k Hükümet Sistemi

Klasik ba kanl,k rejiminde, devletin üç ana fonksiyonu olan yasama, yürütme ve yarg., kuvvetler ayr,l, , ilkesi temelinde sert kuvvetler ayr,l, , benimsenerek birbirinden ayr,lm, t,r.² Bu rejimin tan,malay,c, özelliklerinden ilki, yürütmenin ba , olan ba kan,n halk taraf,ndan do rudan seçilmesidir. kincisi belli bir dönem için halk taraf,ndan seçilen yürütmenin yasaman,n güvenine dayanmamas,d,r. Üçüncüsü ise, yürütmenin tek ki i veya organdan oluşmas,d,r.³ Tarihsel gelişmelere, sosyal, kültürel, ekonomik yapı ve koşullara paralel olarak ekilenen klasik ba kanl,k sistemi, anavatan, olan ABD Philadelphia kurucu meclisinde, 1787 Anayasası ile oluşturulmuştur.⁴ 17^{nci} yüzyıldan itibaren Avrupa'dan yola çıkan bir göç alan Amerika'ya 1607 yılında ilk defa göç eden İngilizler de gelmeye başlamışlardır.⁵ Amerikan ba kanl,k rejimi İngiltere'deki s,n,rl, monarşiden etkilense de, İngiltere'deki sistemden farklı olarak monarşinin yerine, seçilmiş ba kan getirilmiştir.⁶

Amerikan ba kanl,k sisteminde ba kan ve yardımcılar, yürütme organı, Senato ve Temsilciler Meclisinden oluşan iki meclisli Kongre yasama organı, Yüksek Mahkeme ve diğer mahkemeler de yargı organı, temsil eder.⁷ Bu rejimde kuvvetler ayr,l, ,nın yanı sıra fren ve denge mekanizmaları da dikkat çeker. Yasaman,n, yürütme ve yargı; yürütmenin, yasama ve yargı; yargı,n,n da yasama ve yürütme üzerinde belirli fren ve denge mekanizmaları bulunmaktadır.⁸ Örneğin, yasama yürütme üzerinde fren denge mekanizması, ba kan,ın atamaları, ret ederek kullanılabilir. Ba kan kongrenin ç,kard, , yasaları, veto edebilir. Yargı, ba kan,ın eylem ve işlemlerini anayasal denetlendirmeye tabi tutup geçersiz sayabilir.⁹

Dünyanın farklı yerlerinde farklı ba kanl,k modelleri görülmektedir. Klasik ba kanl,k modelinin ABD'de, ,nda uygulanabilirliği, devletlerin gelenekleri siyasi kültürleri ve parti yapılarından dolayı, pek mümkün görülmemektedir.¹⁰ Hatta Amerikan tipi klasik ba kanl,k sistemi d, ,ndaki ba kanl,k rejimleri, ba kanl,k rejiminden sapma olarak değerlendirilmekte, bu ba kanl,k rejimlerinin tam anlamıyla kuvvetler ayr,l, ,nın benimsenmediği, fren - denge mekanizması, oturtulmadığı, , co rafi ve siyasi alanda farklılıklar gösterdiği savunulmaktadır.¹¹ Örneğin Latin Amerika ülkeleri, kendi siyasi yani çok partili sistemlerini, transfer ettikleri Amerikan tipi ba kanl,k sistemiyle harmanlamışlardır.¹² Aynı şekilde Amerikan ba kanl,k rejiminden farklı olarak Afrika ba kanl,k sistemlerinde de devlet başkanları, ,nan yetkiler Latin Amerika ülkelerinde ,nan yetkilerden çok daha geniştir.¹³

Bu bilgiler , , ,nda, yakın zamanda cumhurbaşkanı, , hükümet sistemini benimsemiş Türkiye'deki ba kanl,k rejimi ile ABD tipi ba kanl,k rejimi karşılaştırıldığında, t,r,lmal,d,r. ABD'nin tarihsel, sosyal, ekonomik ve kültürel temellerinin Türkiye'nin parametrelerinden farklı gelişimi ve anavatan, ABD olan klasik ba kanl,k rejiminin Türkiye'de birebir uygulanabilirliğini tartışılmalı, oldu u değerlendirilebilir.¹⁴ Bu tartışılmalara en bariz örneklerden biri ABD ba kanl,k sisteminde, denge denetleme mekanizmaları,n,n varlığı, , ba kan,ın bakanlıklar ve üst kademe yöneticilerini belirlerken ve atarken yasaya dayanması, Kongre veya Senatodan onay alması, gerektirdiği ancak Türkiye'deki ba kanl,k rejiminde bunların mevcut olmadığıdır.¹⁵ Bir diğer önemli örnek ise Türkiye'deki ba kanl,k sisteminde Anayasası'nın 116^{ncı} maddesine göre cumhurbaşkanı,n ve Meclis'in kararları,kl, olarak birbirlerinin seçimlerini yenileyebilmeleridir.¹⁷

Buradan hareketle, Türkiye'deki ba kanl,k rejiminin ABD'deki klasik ba kanl,k rejiminden uzaklaşması,n,n geri planına karşı göz atılmalıdır. İlk olarak, devlet merkezli siyasi kültür ve geleneğe sahip Türkiye'nin aksine ABD'de toplum merkezli bir siyasi geleneğin olduğu söylenebilir.¹⁸ Amerika'da Türkiye'nin aksine, özerk ve güçlü bir sivil toplum geleneği mevcuttur.¹⁹ Türkiye'de üniter ve a ,r, merkezîyetçi bir devlet yapısı, varken ABD'de adem-i

² TEZ Ç, Erdoğan: Anayasa Hukuku, 19. Bas., Beta Basın A , İstanbul Eylül 2015, s. 530.

³ ULUĞAH N, Nur: Ba kanl,k Sistemi, Yetkin Yayınlar, Ankara 1999, s. 30.

⁴ AKÇALI, Pinar: "Siyasal Stikrar ve Ba kanl,k Sistemi: Amerika Birleşik Devletleri Örneği", (Yar.)Ba kanl,k Sistemi ve Türkiye, Kamalak, Hsarı (ed.), Kalkedon Yayınlar, Ocak 2014, SS: 79 ö 110, s.108.

⁵ YANIK, Murat: Ba kanl,k Sistemi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği, Alfa Basın Yayınları, İstanbul 1997, s. 6.

⁶ TEZ Ç, s. 531.

⁷ YANIK, s. 35.

⁸ AKÇALI, s. 97.

⁹ AKÇALI, s. 98.

¹⁰ ERDOĞAN, Mustafa: Anayasal Demokrasi, 13. Baskı, Siyasal Kitapevi, İstanbul 2017, s. 453.

¹¹ TEZ Ç, s. 536.

¹² AKMAN ASLAN, Canan: "Ba kanl,k Sistemlerinin Latin Amerika Deneyimi: Çok-Parti Sistemlerindeki Çeşitlilikler, Sorunlar ve Fırsatlar", (Yar.)Ba kanl,k Sistemi ve Türkiye, Kamalak, Hsarı (ed.), Kalkedon Yayınlar, Ocak 2014, SS: 223 ö 253, s. 223.

¹³ TEZ Ç, s. 538.

¹⁴ ÖZBUDUN, Ergun: "Ba kanl,k Sistemi ve Türkiye", Liberal Perspektif Analiz Sayı: 1, Mayıs 2015, <https://serdargunes.files.wordpress.com/2012/11/c3b6ad-analiz-bac59fkanlc4b1k-sistemi-ve-tc3bcrkiye-rev-9.pdf>, (Erişim Tarihi: 29.03.2019), s. 6.

¹⁵ ÇELİK, Demirkan Burak: "Türk Tipi Ba kanl,k Sisteminde Yürütmenin Yapılanması", Güncel Hukuk Dergisi, Eylül ö Ekim 2018, s. 35.

¹⁶ KÜÇÜK, Adnan: "Yeni Anayasa Değişikliği ile Getirilmeyen Türkiye'ye Özgü Ba kanl,k Sistemi: Korkular, Algılar, Beklentiler", Liberal Düşünce Dergisi, Yıl 22, Sayı 85, Kış 2017, SS: 157-189, s.167.

¹⁷ ÖZBUDUN, s. 12.

¹⁸ ERDOĞAN, Mustafa: "Ba kanl,k Sistemi, Latin Amerika Tecrübesi Ve Türkiye", Liberal Perspektif ANALİZ ERDOĞAN, Latin), Sayı: 3, Aralık 2016, <https://serdargunes.files.wordpress.com/2012/11/baskanlik-sistemi-latin-amerika-tecrubesi-ve-turkiye.pdf>, (Erişim Tarihi: 29.03.2019), s. 15.

¹⁹ ERDOĞAN, Latin, s. 16.

merkeziyetçi bir yapıya, vardır.²⁰ Türkiye, Amerika'ya oranla daha devletçi bir ekonomi modeline sahiptir.²¹ Bu kavramla, tahlilden de anlaşılabilir, üzere Türkiye'deki başkanlık sistemi oturtulmaya çalışılırken, ABD'deki klasik başkanlık rejimiyle karşılaştırmalara ve farklılıkların vurgulanmasına çokça ihtiyaç duyulacaktır.

B. Amerika Birleşik Devletlerinde Başkan Yardımcılığı

Burada, Türkiye'deki başkanlık sisteminin kurum ve uygulamaları, klasik başkanlık sisteminin temeli olan ABD ile karşılaştırılmaktadır. Bu çerçevede ABD'deki başkan yardımcılığı ile Türkiye'de yeni bir makam olarak karşımıza çıkan cumhurbaşkanı yardımcılığı, başkanın yaşlanabilmesi ve bu makama yöneltilen eleştirileri kavrayabilmek adına ABD'deki başkan yardımcılığı kavramına kısaca değinmek gerekmektedir.

Başkanın makamının geçici veya sürekli olarak bulunduğu durumlarda, en temel fonksiyonu başkanın vekâlet etmek olan başkan yardımcılığı, ABD'de başkanın kandan sonraki en üst yürütme makamıdır.²² Seçimlerinin başkanla beraber yapıldığı başkan yardımcılığı, başkan yardımcılığı olabilmesi için başkanın sahip olduğu özelliklere sahip olması gerekir. Her ne kadar sürekli olarak Senato'ya başkanlık edemese de, başkan yardımcılığı aynı zamanda Senatörün de başkanlığıdır.²³ Başkan yardımcılığı, Senatörün başkanlığı olmasıyla beraber, ABD Anayasası'na göre Senatörün oyu bulunmamaktadır. Ancak Senatörün oylar arasında eşitlik olduğu takdirde temsili konumda olan Senato başkanının oyu bulunur.²⁴ Bunun ötesinde başkan yardımcılığı, anayasal bir görevi yoktur. Başkan isterse, başkanın talep ettiği kadar siyasi rol oynayabilir.²⁵ Başkanın ölümü, istifası ve benzeri hallerde görevden ayrılmaması, durumlarında, başkan yardımcılığı, başkanın yerine geçerek geriye kalan görev süresini tamamlar.²⁶ Başkan yardımcılığı, sembolik olarak Senatörün başkanlığı olsa ya da başkanın başkanlığından, başkanın olarak rolleri zaman geçtikçe artsa da başkan yardımcılığı, başkanın vekâlet ettiği durumda yürütmede resmi bir görevi yoktur.²⁷

Başkanın partisinin ulusal kongresinde belirlenmesi için, kendi iradesiyle bir başkan yardımcılığı aday seçer ve bu aday kongrede teklif eder.²⁸ Başkan seçimlerinde kendisine en fazla yardımcı dokunacak, en fazla oyu getirecek, kendi kişiliğini tamamlayacak olan başkan yardımcılığı olarak seçmeye çalışır.²⁹ Başkan yardımcılığı makamının boş olması halinde yani ölüm veya başkanın yerine başkanlık geçmesi durumlarında, Başkanın Kongre'nin de onayını alarak, yeni bir başkan yardımcılığı seçer.³⁰

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin dünya devleti olma ideali ve çoğalan dış politikası temaslarından dolayı, ilk başlarda önemsiz gibi görünen başkan yardımcılığı makamı, gün geçtikçe önem kazanmış, Başkan yardımcılığı yetki ve görevleri artmış, tıpkı başkan yardımcılıkları, sanki kabine üyeleriniymiş gibi kabine toplantılarına bile katılabilmektedir.³¹

Sorumluluk açısından incelediğimizde, ABD'de başkan yardımcılığı hukuki sorumluluğu kişisel açıdan tamdır. Ancak göreviyle ilgili eylemlerinden dolayı, tazminat sorumluluğu yoktur yani idari başkanlık, cezai sorumluluğu ise başkan gibi vatana ihanet, rüşvet veya diğer büyük kabahat ve suçlar, kişiliğinde ortaya çıkar. Görevi kötüye kullanmadan dolayı, suçlama (impeachment) hem cezai hem de siyasi bir sorumluluk sonucudur. Suçlama Temsilciler Meclisi üyesi tamsayısının çoğunluğu tarafından yapılır ve eğer Senato üçte iki çoğunlukla kabul edilirse sonuçlanabilir. Kişisel suçlarından dolayı, başkan yardımcılığı bir başkanlık makamıdır, bulunmamaktadır. Ancak, yargılanan başkan yardımcılığı hüküm giyseye bile başkan yardımcılığı görevine son verebilmek için impeachment mekanizması, kişiliğinin letilmesi gerekmektedir.³² Başkanlık sisteminde organlar bir defa seçildikten sonra, kendileri için öngörülen süre dolana kadar görevlerini icra edebilecekleri bir sistem oluşturulmuştur. Başkan yardımcılığı, başkanın öngörülmesinin sebebi de, yürütmenin görev süresinde bir kesinti olmaması, sağlamasıdır.³³

Yukarıda da değinildiği gibi, başkan yardımcılığı makamına ihtiyaç duyulmasının sebeplerinden biri başkanlık makamının herhangi bir sebeple boş kalmaması, için başkan yardımcılığı başkanla beraber seçimle belirlenmesidir.

²⁰ ERDOĞAN, Latin, s. 17.

²¹ ERDOĞAN, Latin, s. 18.

²² YILDIZ, Abdulkadir: "Amerika Birleşik Devletlerinde Başkan Yardımcılığı ile Türkiye'de Cumhurbaşkan Yardımcılığı Karşılaştırılması", Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XIII, Sayı 1 (2018), s. 511-512.

²³ "Başkan yardımcılığı, Senatörün başkanlığı, devamlı ve gereği gibi yerine getiremediği takdirde Senato kendine yeni bir Başkan seçer." YANIK, s. 49.

²⁴ "Buna karşın, başkan yardımcılığı bu konumu güçler ayrılığıyla bağlamında eleştirilmekte, başkan yardımcılığı yasama ile ilgisinin ortadan kaldırılması gerektiği savunulmaktadır." YILDIZ, s. 519.

²⁵ TEZÇELİK, s. 533.

²⁶ Örneğin, Roosevelt öldükten sonra Truman, Kennedy öldükten sonra Johnson bu şekilde Başkan oldu. G. DERSOY, Bahar: "Başkanlık Hükümeti Sistemi ve Türkiye için Geçerliliği", Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:9, Sayı:19, Haziran 2017, SS: 500-519, s. 504.

²⁷ GÖZLER, Kemal: "Anayasa Hukukunun Genel Teorisi (GÖZLER, Genel)", Bursa, Ekin, 2010, Cilt I, s. 576.

²⁸ G. DERSOY, s. 504.

²⁹ Örneğin başkanlık sistemi ilimli ise yardımcılığı, sol ilimli olur. Yine başkan kuzeyden seçilmiş ise yardımcılığı, güney bölgesinden seçilir. G. DERSOY, s. 504.

³⁰ YANIK, s. 50.

³¹ "Bir Başkanın bu kadar yetki ve görev ile donatılması, çok bulan Başkan Eisenhower birçok kişilerin yardımcılığı, Nixon'a devretmesi." YANIK, s. 50.

³² YILDIZ, s. 523-525.

³³ TEZÇELİK, s. 534.

Ancak, ba kan yard,mc,s,n,n siyasi bir aktör olmas, ve ba kan zay,flay,nca darbe gibi giri imlerde bulunarak ba kan olma mücadelesine girme riskine kar ,n baz, ülkelerdeki ba kanl,k sistemlerinde ba kan yard,mc,l, , makam,na yer verilmemi tir.³⁴ Bu noktada ABD'de ba kan yard,mc,l, ,n,n yan, s,ra ABD'deki ba kanl,k sistemini, kendi ülke hükümet sistemi olarak transfer etmi baz, Latin Amerika ülkelerinin ba kan yard,mc,l, , makamlar,na da k,saca de inilmelidir.

Ba kan yard,mc,s,n,n ba kanla beraber seçildi i ve ikisinin de ayn, seçim yeterlili ine sahip oldu u ülkelere örnek ba ta ABD, Brezilya ve Arjantin verilebilir. ki turlu bir seçimle ve do rudan halk taraf,ndan dört y,il, ,na seçilirler. Brezilya'da ba kan yard,mc,s, yürütmedeki en önemli ikinci isimdir ve ba bakandan önce gelir. Arjantin'de de ba kan yard,mc,s, yürütme içerisinde ba bakandan önceki ikinci önemli isimdir ve ABD'de oldu u gibi yasama meclisinde ba kan s,fat,na sahiptir.³⁵ Uruguay ve Kosta Rika gibi baz, örneklerde ise iki ba kan yard,mc,s, seçilerek ba kan yard,mc,s,n,n yoklu una da çare üretilmi tir. Ba kan yard,mc,l, , makam, olmayan ülkelere örnek ise Meksika ve ili'dir. Bu iki ülkede e er ba kanl,k makam, herhangi bir sebeple bo al,rsa, parlamento geçici ba kan,n, kendi seçer.³⁶ Her ne kadar klasik ba kanl,k rejimi ABD'den transfer edilse de, transfer eden her ülkenin sistemdeki kurum ve uygulamalar, benimseme ekli farklı olmu tur.

III. TÜRK YE'DE CUMHURBA KANI YARDIMCILI I MAKAMI

ABD'deki ve baz, Latin Amerika ülkelerindeki ba kan yard,mc,l, , kurumuna ana hatlar,yla yukar,da de inildikten sonra, sa l,kl, bir kar ,la t,rma yapabilmek ve ele tirileri görmek ad,na Türkiye'de cumhurba kan, yard,mc,s,n,n hukuki statüsüne de inmek gerekir.

A. Atanmalar, ve Göreve Ba lamalar,

Türkiye Cumhuriyeti Anayasas,nda 2017 y,l,nda 6771 say,l, Kanunla yap,lan de i ikliklerden en önemlilerinden birisi üphesiz cumhurba kan, yard,mc,lar,d,r. öCumhurba kan, yard,mc,lar,, Cumhurba kan,na vekâlet ve bakanlarö Anayasa'n, 106/1'inci maddesinde düzenlemektedir. Buna göre, öCumhurba kan,, seçildikten sonra bir veya daha fazla Cumhurba kan, yard,mc,s, atayabilirö. Mevcutta bir Cumhurba kan, yard,mc,s, vard,r.³⁷ Anayasa, takdiri cumhurba kan,na b,rakarak cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n say,s,n, belirtmemi tir. Bu say, bir olabilece i gibi birden fazla da olabilir.³⁸

Bu noktada, atanacak cumhurba kan, yard,mc,s, say,s,n,n belli olmamas, ele tiriye maruz kalm, t,r. ABD'de ba kan yard,mc,s, bir tanedir ve ba kanla birlikte halk taraf,ndan seçilir. Türkiye'de ise Anayasa'n, 106/1'inci maddesine göre cumhurba kan, taraf,ndan atanmaktad,r. Cumhurba kan,n,n atamas,yla belirlenecek olan cumhurba kan, yard,mc,s, say,s, belli de ildir.³⁹ Ayr,ca, atama yetkisinin do al sonucu olarak cumhurba kan,na yard,mc,lar,n, görevden alma yetkisi verilmi ve bu yetkinin herhangi bir s,n,r, çizilmemi tir. Yeri geldi inde halk,n seçti i cumhurba kan,na vekâlet edecek ve onun yetkilerini kullanacak yard,mc, ya da yard,mc,lar,n kim veya kimler oldu unu seçmenin bilmesi effafl,k aç,s,ndan önem arz edebilir.⁴⁰

Anayasa'n, 104'üncü maddesi cumhurba kan,n,n görev ve yetkilerini saymaktad,r. Ayn, maddenin 8. f,kras, öCumhurba kan, yard,mc,lar, ile bakanlar, atar ve görevlerine son verirö diyerek cumhurba kan, yard,mc,lar,n, atama ve görevlerine son verme görevini, cumhurba kan,n,n yarg,sal denetime tabii olmayan bireysel i lemleri aras,nda saym, t,r.⁴¹ Anayasa'n, 106/4'üncü maddesine göre öCumhurba kan, yard,mc,lar, ve bakanlar, milletvekili seçilme yeterlili ine sahip olanlar aras,ndan Cumhurba kan, taraf,ndan atan,r ve görevden al,n,r. Cumhurba kan, yard,mc,lar, ve bakanlar, 81 inci maddede yaz,l, ekilde TBMM önünde ant içerler. TBMM üyeleri, Cumhurba kan, yard,mc,s, veya bakan olarak atan,r,larsa üyelikleri sona ererö. Burada söz konusu edilen ant, milletvekillerinin içti i ant,t,r. Andiçme göreve ba laman,n bir art, oldu undan atanm, ancak TBMM önünde ant içmemi bir cumhurba kan, yard,mc,s, görev ve yetkilerini kullanamaz.⁴²

³⁴ ALKAN, Haluk: Cumhurba kanl, , Sistemi, 1. Bask., Liberte Yay,nc,l,k, May,s 2018, s. 72-73.

³⁵ M , Nebi / ASLAN, AL / AYVAZ, M. Erkut / DURAN, Hazal: Dünyada Ba kanl,k Sistemi Uygulamalar, ABD, Brezilya, Arjantin, Meksika, Güney Kore, ili (RAPOR), 1. Bask., SETA | Siyaset, Ekonomi Ve Toplum Ara t,rmalar, Vakf., 2015, s. 37 ó 44.

³⁶ ESEN, Selin: ö2016 Anayasa De i iklik Teklifinin De erlendirilmesiö, Ankara Barosu Dergisi, 2016/4, s. 50.

³⁷ Yeni hükümet sisteminin ilk Cumhurba kan, Recep Tayyip Erdo an, akademisyen, bürokrat ve siyasetçi olan Fuat Oktayö mevcuttaki tek Cumhurba kan, yard,mc,s, olarak atam, t,r. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/cumhurbaskani-yardimcisi-fuat-oktay-kimdir-40891642>, (Eri im Tarihi: 5.3.2019)

³⁸ GÖZLER, Kemal: Türk Anayasa Hukuku Dersleri, 22. Bas., Ekin Bas,m Yay,n Da ,t,m, Bursa Eylül 2018, s. 345.

³⁹ KABO LU, brahim: öTürkiye Cumhuriyeti Anayasas,nda De i iklik Yap,lm,na Dair Kanun Teklifi (10 Aral,k 2016), Ankara Barosu Dergisi, 2016/4, s. 40.

⁴⁰ Yazarlar, yöneti im göstergesi olarak ÷ effafl,k kavram,n, öyle tan,m,lanmaktad,r: öKamu kurumlar,n,n çevreyle bilgi payla ,m, ve aç,k bir ekilde hareket etmesidirö DEM R, Ceren / ÇOHADAR, Özkan / GÖK, Görkem: öCumhurba kanl, , Hükümet Sisteminin Yöneti imin Temel lkeleri Ba lam,nda ncelenmesiö, Strategic Public Management Journal, Volume 3, Special Issue, SS: 138 -153, s. 145.

⁴¹ GÖZLER, Kemal / KAPLAN, Gürsel: dare Hukuku Dersleri, 20. Bask., Ekin Bas,m Yay,n Da ,t,m, Bursa Eylül 2018, s. 143.

⁴² GÖZLER, s. 346. öCumhurba kan, Yard,mc,s, Fuat Oktay, 9 Temmuz 2018 tarih ve bir say,l, Cumhurba kanl, , karar,yla Cumhurba kanl, , yard,mc,l, , görevine atanm, t,r (RG, 10 Temmuz 2018). Oktay, TBMM önünde 10 Temmuz 2018 saat 15:00'da aç,lan oturumda ant içmi tir. Oysa Cumhurba kan,, 10 Temmuz 2018 tarihli Resmi Gazete'de yay,nlanan 9 Temmuz 2018 tarih ve 68244839 ó 140.01 ó 1 ó 390 say,l, öCumhurba kanl, ,na Vekalet Etme lemiö ile 10 Temmuz günü Cumhurba kan,n,n Azerbaycan ve KKTC ziyaretlerinden dolayı, Oktayö vekili ilan etmi tir. Ant içmeden Cumhurba kan, yard,mc,s, görev ve yetkilerini kullanamayacak olan Fuat Oktay'n 10 Temmuz 2018 günü saat 09 ile 15 aras,nda öCumhurba kan, Vekiliö s,fat,yla yapt, , i lemler yetki bak,m,ndan sakatt,rö, GÖZLER / KAPLAN, s. 295 ó 296.

Cumhurba kan, yard,mc,s,n,n seçimle de il atamayla i ba ,na geliyor olmas, ele tirilen di er bir noktad,r. ABD'deki ba kan yard,mc,s,n,n seçimle usulünden farklı olarak, cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n Türkiye'de cumhurba kan,n,n atamas,yla göreve geldiklerine yukarıda da inilmiştir.⁴³ ÖYönetimde istikrar aç,s,ndan Cumhurba kan,n,n kiminle çal, aca , ve yoklu unda kimin cumhurba kan, olaca , önemlidir. Cumhurba kan,na vekâlet eden böylesine güçlerle donat,lm, bir makam,n, seçimle de il atama ile doldurulmas,, demokrasi aç,s,ndan yanlı, t,r, demokratik me ruiyeti⁴⁴ yokturö diye ele tirilmektedir.⁴⁵ Anayasa'n, n 106/4üncü maddesine göre TBMM üyesiye atanmış cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n üyeliklerinin dü ece ini belirtir. TBMM üyesiye atanmış, yard,mc,lar,n en az,ndan halk taraf,ndan seçilmişler aras,ndan oldu u söylenebilirken, sadece ömilletvekilli i seçilmiş yeterli ine sahip olanlar aras,ndanö cumhurba kan, taraf,ndan atanmalar,, yard,mc,lar,n seçilmiş de il atanmış, olduklar,na getirilen ele tirilerden bir di eridir.⁴⁶

B. Görevlerinin Sona Ermesi

Ölüm, istifa, milletvekilli i seçilmiş yeterli in kaybedilmesi, cumhurba kan,n,n görevinin sona erdiği i her durum, Yüce Divanda seçilmeye engel bir suçtan dolayı, mahkûm olmak (Anayasa'n, n 106/9üncü maddesi) ve azil yani görevden alma cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n görevlerinin sona ermesi sebepleridir.⁴⁷ Özellikle azil konusu cumhurba kan,n,n görev ve yetkilerinin say,ld, , Anayasa'n, n 104/8üncü maddesine göre öCumhurba kan, yard,mc,lar, ile bakanlar, atar ve görevlerine son verirö denilerek i lenmiştir. Cumhurba kan,, yard,mc,lar,n,n görevlerine istedi i zaman ve gerekçeyle son verebilir çünkü Anayasa'n, n 106/5üncü maddesine göre öCumhurba kan, yard,mc,lar, ve bakanlar, Cumhurba kan,na kar , sorumludurö.

Cumhurba kan, yard,mc,s,n,n cumhurba kan, seçildikten sonra cumhurba kan,n,n inisiyatifinde atanması, ve görevden alınması, ele tiri noktalar,ndan bir di eridir. Cumhurba kan,n,n Anayasa'n, n 104/9üncü maddesine göre üst kademe kamu yöneticilerini atama, görevlerine son verme ve bunlar,n atanmalar,na ili kin usul ve esaslar, düzenleme ve 106/4üncü maddesine göre de cumhurba kan, yard,mc,lar, ve bakanlar, atay,p ve görevden alma yetkisi bulunmaktadır. Cumhurba kan,na verilen ve s,n,r, belirtilmemiş bu atama yetkisi, yöneltile ele tiriler aras,nda en iddettli olan, olarak de erlendirilebilir. Bu ele tirilerin ba ,nda, cumhurba kan, ve idare aras,nda bir denge ve denetleme mekanizması,n,n olmad, ,, özellikle bu atama yetkilerinin ö arts,z ve s,n,rs,z bir ekilde herhangi bir denetime tabi olmaks,z,nö verildi i vurgulanmaktadır.⁴⁸

C. Görev Ve Yetkileri

Atanmalar, ve görevden alınmalar, cumhurba kan,n,n inisiyatifine ba l, olan cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n konular, gere i görev ve yetkilerinin bilinmesi ve bunlar,n s,n,rlar,n,n belirlenebilmesi önemlidir. Cumhurba kanl, , makam,n,n geçici veya sürekli halde bo alması, ihtimaline kar ,, kamu hukukunda organlar,na da makamlar,n süreklili i ilkesi gere i, cumhurba kan,na vekâlet edilmesi durumu düzenlenmiştir.⁴⁹ Anayasa'n, n 106/2üncü maddesine göre öCumhurba kanl, , makam,n,n herhangi bir nedenle bo alması, halinde, k,rk be gün içinde Cumhurba kan, seçimi yap,lr. Yenisi seçilene kadar Cumhurba kan, yard,mc,s, Cumhurba kanl, ,na vekâlet eder ve Cumhurba kan,na ait yetkileri kullan,r.ö Anayasa'n, n 106/3üncü maddesine göre ise öCumhurba kan,n,n

⁴³ öBu düzenlemede, demokratik hukuk devleti bak,m,ndan yad,rganacak husus, halk,n seçti i cumhurba kan,na verilen tüm yetkilerin, geçici bir süre için de olsa, atamayla gelen cumhurba kan, yard,mc,s, taraf,ndan kullan,labilmesidir.ö YÜZBA ICIO LU, Necmi / TANÖR, Bülent: 1982 Anayasası,na Göre Türk Anayasa Hukuku, 17. Bas., Beta Bas,m Yay,m Da ,t,m, stanbul ubat 2018, s. 357.

⁴⁴ öBa kan,n görev süresinin dolmadan ölmesi veya kendili inden seçilmesi halinde yerine ba kan yard,mc,s,n,n geçecek olması, da ba kan yard,mc,s,n,n me ruluk sorununu gündeme getirebilir. Çünkü halk ba kan yard,mc,s,na de il ba kana oy vermi tir ve ba kan yard,mc,s, halk,n deste ini kaybetse bile görev süresi bitene kadar faaliyetine devam ederö. ZC , Ferit / SARITÜRK, Mehmet: öYeni Anayasa De i ikli i le Getirilen Cumhurba kanl, , Sisteminin dari Yap, Ve leyi e Etkisiö, Proceedings Book 2nd nternational Scientific Researches Congress on Humanities and Socia Sciences (IBAD 2017), April 20 ó 23, 2017, stanbul, Turkey, s. 521.

⁴⁵ CO KUN, Vahap: ö16 Nisan 2017 Tarihinde Kabul Edilen Anayasa De i ikliklerinin De erlendirilmesiö, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:22, Say,:36, Y,l:2017, SS: 3-30, s. 23. GÖZLER, Kemal: öCumhurba kanl, , Sistemi mi, Ba kanl,k Sistemi mi, Yoksa Neverland Sistemi mi? 16 Nisan'da Neyi Oylayaca ,z?ö (GÖZLER, Neverland), <http://www.anayasa.gen.tr/neverland.htm> (Konulu Tarihi: 24 ubat 2017). ESEN, s. 49-50.

⁴⁶ Benzer bir sistem de i ikli ine giden Azerbaycan'da 27 Eylül 2016'da Cumhurba kan, Aliyev'ın yetkilerini arttıran anayasa de i iklik paketi referandum sonucu kabul edildi. öDe i iklikler aras,nda cumhurba kan, birinci yard,mc,l, , ve cumhurba kan, yard,mc,lar, makamlar,n,n da olu turulması, bulunuyor. Bu makamlara atamalar ve görevden almalar cumhurba kan, taraf,ndan gerçekle tirilecek. Cumhurba kan, birinci yard,mc,s,, dokunulmazl,k hakk,na sahip olacak. Cumhurba kan,n,n olmad, , durumlarda tüm yetkileri birinci yard,mc,s,na geçecek.ö Azerbaycan Anayasa De i ikli ine Evet Dedi, <https://tr.sputniknews.com/asya/201609271025009029-azerbaycan-anayasa-degisikligi-referandum/> (Eri im Tarihi: 5.3.2019). Bu ele tiriye kaynak olarak, yap,lan anayasa de i ikli in ard,ndan Azerbaycan Cumhurba kan, lham Aliyev'ın, e i Mihriban Aliyeva'ı, cumhurba kan, birinci yard,mc,s, olarak atamas, gösterilmiştir. Azerbaycan Lideri Aliyev, E ini Cumhurba kan, Yard,mc,s, Olarak Atadı, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-39037531> (Eri im Tarihi: 5.3.2019).

⁴⁷ GÖZLER, s. 346 - 347.

⁴⁸ GÖZLER, Kemal: öElveda Kuvvetler Ayr,l, ,, Elveda Anayasa: 10 Aral,k 2016 Tarihli Anayasa De i ikli i Teklifi Hakk,nda Bir Ele tiriö (GÖZLER, Elveda), www.anayasa.gen.tr/elveda-anayasa-v2.pdf (Konulu Tarihi: 23 Aral,k 2016), s.5. ESEN, s. 55. ÇEL K, s. 35. ERDO AN, Mustafa: öBa kanl,k Sistemi, Demokrasi ve Türkiyeö (ERDO AN, Ba kanl,k), Yeni Türkiye, Say, 51, Mart ó Nisan 2013, SS: 542-47, s. 546.

⁴⁹ YÜZBA ICIO LU / TANÖR. s. 356.

hastal,k ve yurt d, ,na ç,kma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayr,lmas, hallerinde, Cumhurba kan, yard,mc,s, Cumhurba kan,na vekâlet eder ve Cumhurba kan,na ait yetkileri kullan,rö. Anayasañ,n 106ñnc, maddesinde belirtti i her iki vekâlet durumunda da cumhurba kan,na vekillik eden yard,mc,s, öcumhurba kan,na ait yetkileri kullan,rö. Buradan vekilin cumhurba kan,na ait bütün yetkileri kullanabilece i anlam, ç,kmaktad,r.⁵⁰

10 Temmuz 2018 tarihli ve 30474 say,l, Resmi Gazete'de yay,mılanan 1. Cumhurba kanl, , Kararnamesi ile de cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n görev tan,m, ve sorumluluklar, belirlenmi tir. 1 say,l, CBKñ,n 18/1ñnci maddesine göre e er birden fazla cumhurba kan, yard,mc,s, varsa öCumhurba kanl, , makam,n,n herhangi bir nedenle bo almas, halinde, yenisi seçilene kadar en ya l, Cumhurba kan, yard,mc,s, Cumhurba kanl, ,na vekâlet eder ve Cumhurba kan,na ait yetkileri kullan,rö. Cumhurba kan,n,n hastal,k⁵¹ ve yurtd, ,na ç,kma gibi sebeplerle geçici olarak görevinden ayr,lmas, hallerinde ise ayn, madde 2ñnci f,kraya göre öCumhurba kan,n,n görevlendirdi i yard,mc,s, Cumhurba kan,na vekâlet eder ve Cumhurba kan,na ait yetkileri kullan,rö.

Anayasañ,n 118ñnci maddesine göre MGKñ,n kurulmas,nda cumhurba kan, yard,mc,lar, da vard,r. Anayasañ,n 118/4ñncü maddesine göre MGK gündemi öCumhurba kan, yard,mc,lar, ve Genelkurmay Ba kan,n,n önerileri dikkate al,narak Cumhurba kan,nca düzenlenirö. Anayasañ,n 118/5ñnci maddesine göre yse öCumhurba kan, kat,lamad, , zamanlar Milli Güvenlik Kurulu Cumhurba kan, yard,mc,s,n,n ba kanl, ,nda toplan,rö.⁵² Yani MGK üyesi olan cumhurba kan, yard,mc,lar,, kurulun gündeminin olu mas,nda öneri sunmas,n,n yan, s,ra cumhurba kan,n,n yoklu unda Kurulñ ba kanl,k edebilecektir.

Anayasañ,n do rudan vermi oldu u bu iki yetki d, ,nda Anayasañ,n 104/7ñnci maddesine göre öCumhurba kan,, yürütme yetkisine ili kin konularda cumhurba kanl, , kararnamesi ç,karabilirö. Buradan cumhurba kan, yard,mc,lar,na kanunla veya cumhurba kanl, , kararnamesiyle ba kaca görev ve yetkiler verilme ihtimali de dü ünülmektedir.⁵³ 1 say,l, CBK 17/1ñnci maddesine göre öCumhurba kan, yard,mc,lar,, Cumhurba kan, taraf,ndan verilen görevleri yaparö.⁵⁴ Bu hüküm de Anayasañ,n 104/7ñnci maddesine göre cumhurba kan, yard,mc,lar,na ba kaca görev ve yetki verilmesine temel olur niteliktedir.^{55 56}

3 say,l, Üst Kademe Kamu Yöneticileri le Kamu Kurum ve Kurulu lar,nda Atama Usullerine Dair Cumhurba kanl, , Kararnamesi⁵⁷ -Atama Usulñ ba l,kl, 2ñnci maddesi: ö1. Anayasañ,n 104 üncü maddesine göre yürütme yetkisinin sahibi olan Cumhurba kan,, atamaya yetkili amirlere ait yetkileri haizdir. 2. Bu Cumhurba kanl, , Kararnamesine ekli (I) say,l, cetvelde yer alan kadro, pozisyon ve görevlere Cumhurba kan, karar,yla, (II) say,l, cetvelde yer alan kadro, pozisyon ve görevlere Cumhurba kan, onay, ile atama yap,l,r. Bu cetvellerde say,lmayan kadro, pozisyon ve görevlere, ilgili Cumhurba kan, yard,mc,s,, bakan veya atamaya yetkili amirler taraf,ndan atama yap,l,r. Cumhurba kan, yard,mc,s, ve bakan bu yetkisini alt kademedeki yöneticilere devredebilir. 3. Bu Cumhurba kanl, , Kararnamesine ekli (I) say,l, cetvelde yer alan kadro, pozisyon ve görevlerin bo almas, hâlinde rektörler bak,m,ndan Yüksekö retim Kurulu Ba kan,, di erleri bak,m,ndan ilgili Cumhurba kan, yard,mc,s, veya bakan taraf,ndan görevlendirme yap,labilir. Bu görevlendirmeler ayn, gün Cumhurba kanl, ,na bildirilirö hükmüyle cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n atama yetkisi ve bu yetkinin s,n,rlar,n, çizilmi tir.

Cumhurba kan, yard,mc,lar,, TBMM çtüzü ünün 29ñncü maddesine göre Meclis komisyonlar,nda söz alma hakk,na sahiptirler. çtüzü ün 30, 31, 32ñnci maddelerine göre Meclis komisyonlar,nda yürütmenin temsilcisi olarak komisyonlara kat,labilirler, kapal, oturumda bulunabilirler. çtüzü ün 59ñncü maddesine göre genel kurul çal, malar,nda gündem d, , söz alabilirler. Özellikle çtüzü ün öYürütmenin Temsiliñ ba l,kl, 62ñnci maddesine göre. öBütçe sunu konu mas,n, Yürütme ad,na Cumhurba kan, yard,mc,s, veya bir bakan yapar. Bütçe ve kesin hesap kanun tekliflerinin görü üldü ü Genel Kurul oturumlar,na Yürütme ad,na Cumhurba kan, yard,mc,lar, ve bakanlar

⁵⁰ öAncak vekilin, özellikle cumhurba kan,n,n geçici olarak görevinden ayr,lmas, halinde cari i lerin yürütülmesinden ibaret -öla an idari yetkileriñ kullanmas, gerekti i, cumhurba kan, yard,mc,s, atamak, bakan atamak veya TBMM seçimlerinin yenilenmesine karar vermek gibi önemli yetkileri kullanmamas, gerekti i söylenebilir. Haliyle cumhurba kanl, , makam,n,n bo almas, halinde vekilin, devletin devaml,l, , ilkesi uyar,nca, durum gerektiriyorsa, önemli yetkileri kullanmas, caiz görülebilir.ö GÖZLER / KAPLAN, s. 144.

⁵¹ öNitekim Cumhurba kan, Cemal Gürselñn sa l,k durumu nedeniyle TBMM, 28.3.1966 tarihli ve 114 say,l, karar, ile sa l,k kurulu raporunu dikkate alarak cumhurba kanl, , makam,n,n bo ald, ,na ve yeni cumhurba kan, seçiminin yap,lmas,na karar vermi tir.ö YÜZBA ICIO LU / TANÖR, s. 357.

⁵² ö15 Temmuz 2018 tarihli Resmi Gazetede yay,nılanan 8 say,l, Yüksek Askeri uran,n Kurulu ve Görevleri Hakk,nda Cumhurba kanl, , Kararnamesinin 2. maddesine göre cumhurba kan, yard,mc,lar, Yüksek Askeri uran,n üyesidirler ve -Cumhurba kan, kat,lmad, ,nda, görevlendirece i yard,mc,s, ba kanl,k ederö (Madde 2). Yine cumhurba kan,n,n ba kan olarak belirleyece i cumhurba kan, yard,mc,s,, y,lda en az bir kez Yüksek Askeri uray, toplant,ya ça ,rmakla görevlidir (Madde 4). öGÖZLER / KAPLAN, s. 151.

⁵³ GÖZLER, s. 347.

⁵⁴ 27 Aral,k 2018 tarihinde yay,nılanan 24 Kararname Numaral, öCumhurba kanl, , Te kilat, Hakk,nda Cumhurba kanl, , Kararnamesinde De i iklik Yap,lmas,na Dair Cumhurba kanl, , Kararnamesiñ 1 say,l, CBKñ,n 503ñncü maddesini de i tirerek öCumhurba kan, Yard,mc,l, , ve Bakanl, a atanalar,na varsa emeklilik veya ya l,l,k ayl,klar, kesilmez. Atanmadan önce veya atand,ktan sonra emeklilik ya da ya l,l,k ayl, ,na hak kazanarlara, halinde mevcut görevleriyle ili ikleri kesilmeden emeklilik veya ya l,l,k ayl, , ba lan,rö hükmü getirilmi tir.

⁵⁵ öHer ne kadar yetki ve imza devri yoluyla cumhurba kan,, idari fonksiyon alan,na sahip oldu u yetkileri cumhurba kan, yard,mc,lar,na devredebilir denilse de, Anayasañ,n münhas,ran cumhurba kan,na verdi i görev ve yetkiler, kanun veya cumhurba kanl, , kararnamesiyle veya bir cumhurba kan,n,n i lemiyle veya yetki devri yoluyla cumhurba kan, yard,mc,lar,na verilemez.ö GÖZLER, s. 348.

⁵⁶ öCumhurba kan, yard,mc,lar,na kanunla veya cumhurba kanl, , kararnamesiyle de görev ve yetkiler verilebilir. Örne in, 5442 say,l, 1 daresi Kanununun 9. maddesi cumhurba kan, yard,mc,lar,na ögörevlerine ait i leri için valilere resen emir ve talimat verme yetkisini tevdi eder.ö GÖZLER / KAPLAN, s. 151.

⁵⁷ 10.7.2018 tarih ve 30474 say,l, Resmi Gazete.

kat,labilir ve görü bildirebilir. Cumhurbaşkan, yardımcılar, bakanlar veya zorunlu durumlarda bakan yardımcılar, ve üst kademe kamu yöneticileri Anayasaın, 119uncu maddesindeki hallerde Meclis Başkan, daveti üzerine bilgilendirme yapmak üzere Genel Kurul oturumları, kat,labilir.

Son olarak, Anayasaın, 98/1inci maddesine göre öTürkiye Büyük Millet Meclisi; Meclis ara tırması, genel görüşme, Meclis soru turması, ve yazılı soru yollarıyla bilgi edinme ve denetleme yetkisini kullanır. Aynı madde beinci fıkraya göre yazılı soru yazılı olarak en geç onbe gün içinde cevaplanmak üzere milletvekillerinin, Cumhurbaşkan, yardımcılar, ve bakanlara yazılı olarak soru sormalarından ibarettir. Yasama, bilgi edinme ve denetleme yetkisini Cumhurbaşkan, yardımcılar, üzerinde yazılı soru ile kullanabilir. TBMMnin denetim yetkisi sınırları, içinde olan sözlü soru usulünün kaldırılıp Cumhurbaşkan, yardımcılar, için yazılı soru usulünün getirilmesi de ele tiriye konu olmuştur. Anayasaın, 98/1inci maddesine göre öTürkiye Büyük Millet Meclisi; Meclis ara tırması, genel görüşme, Meclis soru turması, ve yazılı soru yollarıyla bilgi edinme ve denetleme yetkisini kullanır. Aynı maddenin beinci fıkrası, yazılı soru yazılı olarak en geç onbe gün içinde cevaplanmak üzere milletvekillerinin, Cumhurbaşkan, yardımcılar, ve bakanlara yazılı olarak soru sormalarından ibarettir demektir. TBMM çütüzü ü 99uncu maddeye göre: yazılı sorular süresi içinde cevaplandırılmazsa, yazılı soru önergesinin süresi içinde cevaplandırılmadıkça, gelen kâğıtlar listesinde ilan edilir ve bu durum Cumhurbaşkan, yardımcılar,na veya bakanlara gönderilir. Bahsedilen yazılı soru usulünün yürütme organ, denetlemede en az etkili yöntem olduğu belirtilerek, onbe gün içerisinde cevaplanmazsa uygulamada ne olacağına dair belirsizliklerin bu usulü tamamen i levsiz kıldığına dair ele tirişler getirilmektedir.⁵⁸

D. Sorumluluklar,

Görev ve yetkilerine bakıldığında Cumhurbaşkan, vekâletle yetkili kılınmış Cumhurbaşkan, yardımcılar,ın hukuk devleti ilkesi çerçevesinde sorumlulukları, belirlemek de önem arz eder.

1. Siyasi Sorumluluk

Egemen karar, yönetenlerin sorumluluğuna siyasi sorumluluk denir. Siyasi sorumluluktan söz edildiğinde, bir makam diğer bir makamın görevine herhangi bir sebep göstererek ya da göstermeksizin son verebilme imkânına sahiptir.⁵⁹ Bu noktada gerek halkın seçtiği Cumhurbaşkan, gerekse bu Cumhurbaşkan,ın atadığı yardımcılar,ın siyasi sorumluluğu önem arz eder.

Anayasaın, 106/5inci maddesine göre öCumhurbaşkan, yardımcılar, ve bakanlar, Cumhurbaşkan,ın karardaki sorumludur. Anayasaın, 104/8, 106/4 ve 106/5inci maddeleri göstermektedir ki, sorumluluğun sebebi belirtilmemiş ve bu sorumluluk herhangi bir sebeple i letilebilecek bir sorumluluktur. Bu tür bir sorumluluk ancak siyasal sorumluluğun kapsamında de erlendirilebilir. Halkın egemenliğinde temsilci Cumhurbaşkan, ve Cumhurbaşkan, yardımcılar, da egemenin temsilcisine kararlıdır, sorumludur.⁶⁰ Sorumluluğunu yerine getirmeyen yardımcı, egemen halkın temsilcisi tarafından azledilebilir.

Bu noktada Cumhurbaşkan, yardımcılar,ın siyasi açıdan sorumlu olduğu, yürütmenin başı, Cumhurbaşkan,ın da siyasi sorumluluğuna de inilmelidir. Böylece dolaylı yoldan Cumhurbaşkan, yardımcılar,ın siyasi sorumluluğuna açıklık getirilebilir. Halkın egemenliğinin kabul edildiği ve Cumhurbaşkan,ın halk tarafından seçildiği Türkiye de Cumhurbaşkan,ın halka kararlı siyasi sorumluluğu olduğu söylenebilir. Ancak, görevi süresince halka hesap vermesi ya da halk tarafından görevden alınması, durumu mevcut değildir. Halk, birinci dönem seçtiği Cumhurbaşkan,ın ikinci dönem seçmeyebilir ancak bu da siyasal sorumluluğun tam kararı, olmaz. Türkiye de 2017 Anayasa de i ikli inden sonra Anayasaın, 116ıncı maddesine⁶¹ göre TBMM kendi seçimlerini yenilemeyi göze alırsa Cumhurbaşkan,ın seçimlerini de yenileyebilir. Bu her ne kadar siyasi sorumluluğun tanımındaki bir makamın diğer makam tarafından görevden alınması, artı benziyor gözükse de dünya üzerindeki hiçbir başkanlık sisteminde parlamento başkan, görevinden alamaz.⁶² Bu da Cumhurbaşkan,ın siyasi sorumluluğunu tartışılabilir bir hale getirmiştir.

2. Cezai Sorumluluk

Kinin suç işlemesi yoluyla ortaya çıkan ve ceza mahkemelerinin yargılamada yetkili olduğu sorumluluk türüne cezai sorumluluk denmektedir. Cumhurbaşkan, yardımcılar,ın cezai sorumluluğunu ise görevleriyle ilgili ve

⁵⁸ ÖYürütme organ,ın temsilcilerinin Parlamentoda milletvekilleri önünde yanıtladıkları, sözlü soru yöntemi yazılı sorudan daha etkilidir. Arjantin, Kolombiya, İspanya, Kosta Rika, Uruguay, Meksika, ve Peru gibi çok sayıdaki başkanlık sisteminde parlamenterlerin bir bakana soru sorması, ya da bir konuda bilgi istemesi ve bakanın da parlamentoda bunları, sözlü olarak yanıtlaması, usulü düzenleniyor. İspanya gibi bazı örneklerde Bakanın sorular, parlamentoda sözlü olarak yanıtlaması, zorunlu tutuluyor. Ö ESEN, s. 50.

⁵⁹ GÖZLER, s. 336, 338.

⁶⁰ GÖZLER, s. 349.

⁶¹ Anayasa madde 116 fıkrası 1inci göre: öTürkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayımının beşte üç çoğunluğuyla seçimlerin yenilenmesine karar verebilir. Bu halde Türkiye Büyük Millet Meclisi genel seçimi ile Cumhurbaşkan,ın seçimi birlikte yapılır. Burada bahsedilen üye tam sayımının beşte üç çoğunluğunun özellikle partili Cumhurbaşkan,ın partisinin parlamentoda üye sayımına, fazlayken sağlanması, pek mümkün gözükmemektedir.

⁶² GÖZLER, s. 337 - 338.

görevleriyle ilgili olmayan yani ki isel suçlardan dolayı, sorumluluk diye ikiye ayırmakta fayda vardır. E er cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n suçlar, görevleriyle ilgiliyse Anayasa'nın 106/5'inci maddesine göre TBMM tarafından meclis soru turması, usulüyle Yüce Divana sevk edilip yargılanabilirler. E er, cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n suçlar, görevleriyle ilgili de il de, ki isel bir suç ise, Anayasa'nın 106/10'uncu maddesine göre milletvekilleri gibi yasama dokunulmazlığından yararlanıp, dokunulmazlık kalktıktan sonra yetkili ve görevli ceza mahkemesince yargılanırlar.⁶³

a. Görevleriyle İlgili Suçlardan Dolay, Cezai Sorumluluk

Cumhurba kan, yard,mc,lar, Türk Ceza Kanunu kapsamında kamu görevlileri sayılmaları için, TCK'nın tanımıyla, görevle ilgili suçlardan dolayı, cezai sorumlulukları vardır. Görevleriyle ilgili cezai sorumluluğunun letilebilmesi için Anayasa'nın 106'ncı maddesi beinci, altıncı, ve yedinci fıkralarındaki usule uyulması gereklidir. Ayrıca TBMM'nin beinci bölümünde öCumhurba kan, Yard,mc,lar, ve Bakanlar'nın Soru turulması, ve Yüce Divana Sevkine ve meclis soru turması ayrıntısıyla belirtilmiştir.

Meclis soru turması, Anayasa'nın 98/4'üncü maddesine göre öCumhurba kan, yard,mc,lar, ve bakanlar hakkında 106'ncı maddenin beinci, altıncı, ve yedinci fıkraları, uyarınca yapılan soru turmadan ibarettir. Anayasa'nın 106/5'inci maddesine göre öCumhurba kan, yard,mc,lar, ve bakanlar hakkında görevleriyle ilgili suç iddialarıyla, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğunun vereceği önergeyle soru turma açılması istenebilir. Meclis önergeyi en geç bir ay içinde görüşür ve üye tamsayısının beşte üçünün gizli oyuyla soru turma açılmasına karar verebilir.

Anayasa'nın 106/6'ncı maddesine göre öSoru turma açılmasına karar verilmesi halinde, Meclisteki siyasi partilerin güçleri oranında komisyona verebilecekleri üye sayısının üç kat, olarak gösterecekleri adaylar arasında, her siyasi parti için ayrı ayrı çekme suretiyle kurulacak on beş kişilik bir komisyon tarafından soru turma yapılır. Komisyon soru turma sonucunu belirten raporunu iki ay içinde Meclis Başkanlığına sunar. Soru turmanın bu sürede bitirilememesi halinde, komisyona bir aylık yeni ve kesin bir süre verilir.

Anayasa'nın 106/7'inci maddesine göre öRapor Başkanlığına verildiği tarihten itibaren on gün içinde dağınık ve dağınıktan itibaren on gün içinde Genel Kurulda görüşülür. Türkiye Büyük Millet Meclisi, üye tamsayısının üçte ikisinin gizli oyuyla Yüce Divana sevk kararını alabilir. Yüce Divan yargılaması üç ay içinde tamamlanmazsa, bu sürede tamamlanamazsa bir defaya mahsus olmak üzere üç aylık ek süre verilir, yargılama bu sürede kesin olarak tamamlanır. Anayasa'nın 106/8'inci maddesine göre cumhurba kan, yard,mc,lar, görevde olmaları bile görevleriyle ilgili iddiaları suçlardan dolayı, Yüce Divana sevk edilebilirler.

E er cumhurba kan, yard,mc,s, Anayasa'nın 106/5-7 ve 9'uncu maddesine göre Yüce Divana sevk edilir ve buradaki yargılama sonrasında seçilmeye engel bir suçtan dolayı mahkûm olursa görevi sona erer.

Cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n cezai sorumluluğunda görevlerinden dolayı suçlarda Yüce Divana sevk prosedürü, mekanizmasının letilmesinin güçlü sebebiyle eleştirilmektedir. TBMM'de cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n görevleriyle ilgili iddialarıyla meclis soru turması, açılması için Anayasa maddesi 106/5-7 göre 301 milletvekilinin teklifini 360 milletvekilinin soru turma açılması yönünde kabul etmesi gerekmektedir. Sonrasında 400 milletvekilinin Yüce Divana sevk yönünde oy kullanması ile cumhurba kan, yard,mc,s, Yüce Divana sevk edilebilecektir. Meclisin oluşumunda, muhtemel parti kompozisyonları, değerlendirildiğinde, partili cumhurba kan,n,n etkisi, koalisyonlar veya birden çok partili mecliste bu yüksek rakamlara ulaşılması, ihtimali düşük gözükmektedir.⁶⁴ öBu hüküm görevi nedeniyle suç iddialarını leyen cumhurba kan, yard,mc,s, hakkında ömür boyu baskı anlamına gelir eleştirisi getirilmektedir.⁶⁵⁶⁶

b. Kişisel Suçlardan Dolay, Cezai Sorumluluk

Cumhurba kan, hakkındaki tüm suç iddiaları, özel sorumluluk ve yargılama sisteminin kapsamına girmez halinde, cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n durumunun farklı olduğu da değerlendirilmektedir. Cumhurba kan, yard,mc,lar, görevleriyle ilgili olmayan suçlarda milletvekilleri gibi yasama dokunulmazlığına ilişkin hükümlerden yararlanırlar.⁶⁷ Anayasa'nın 106/10'uncu maddesine göre de öCumhurba kan, yard,mc,lar, ve bakanlar, görevleriyle ilgili olmayan suçlarda yasama dokunulmazlığına ilişkin hükümlerden yararlanırlar. Cumhurba kan, yard,mc,lar, tüm gerçek kişiler gibi görevleri dışında suç iddialarında, yasama dokunulmazlıkları kaldırılarak, TCK ve Ceza Muhakemesi Kanunu

⁶³ GÖZLER, s. 350.

⁶⁴ öMevcut parlamentoda, dört partili bir mecliste bu yüksek rakamlara ulaşma ihtimalinin zor olduğu da değerlendirilmektedir. öCO KUN, s. 23.

⁶⁵ KABO LU, s. 41.

⁶⁶ Buna karşın, yürütme organının çalışması, engellenmemesi açısından, soru turma tehdidi altında olmaması, gerekliliği düşünüldüğünde, cumhurba kan, hükümet sistemi öncesindeki Bakanlar Kurulu zamanında bakanların Yüce Divana sevkine aynen zor koşulları taşıyor denilmektedir. Ancak, cumhurba kan, hükümet sistemi ile bakanlar ve bakanlıkların yürütme içerisindeki konumları, güç ve etkileri de önemlidir. Cumhurba kan,n,n atayacağı görevden alabildiği bakanlar, cumhurba kan, hükümet sisteminin etkili, açısından görevleriyle ilgili suçlarda Yüce Divana sevklerinin kolay bir şekilde yapılması, sistemin sağlıklı işleyişini açısından, daha uygun olabilir.

⁶⁷ ÇELİK, Kayhan: öCeza Yasaları'nın Uygulanması, Açısından Yürütme Erkinde Sorumsuzluk ve Dokunulmazlık, Yeni Boyutlar, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 16 Güz Sayı: 32, 2017/2, SS: 69-75, s. 75.

kapsam,nda yetkili ve görevli ceza mahkemesinde yarg,lan,r.⁶⁸

3. Hukuki Sorumluluk

Cumhurba kan, yard,mc,lar, gerçek ki i olmalar, ve genel hükümlere tabii olmalar, nedeniyle do al olarak hukuki sorumluluklar, da vard,r. Cumhurba kan, yard,mc,lar, ki isel eylem ve i lemlerinden kaynaklanan hukuki sorumluluklar,ndan dolay, yetkili ve görevli hukuk mahkemelerinde yarg,lanabilirler. Görevleriyle ilgili i lemlerden dolay, hukuki sorumluluklar, ise Anayasañ,n 125/7ñnci maddesine göre ð dare, kendi eylem ve i lemlerinden do an zarar, ödemekle yükümlüdürö hükmüyle idarenin sorumlulu undad,r. Ayr,ca, Anayasañ,n 129/4ñncü maddesine göre ðMemurlar ve di er kamu görevlilerinin yetkilerini kullan,rken i ledikleri kusurlardan do an tazminat davalar,, kendilerine rücu edilmek kayd,yla ve kanunun gösterdi i ekil ve artlara uygun olarak, ancak idare aleyhine aç,labilirö. darenin, cumhurba kan, yard,mc,lar,na rücu hakk, sakl,d,r.⁶⁹

E. Yürütme Organ, Ve Genel dare S,n,f, çerisindeki Rejimi

Cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n hukuki statüsü belirlendikten sonra yürütme organ, içindeki konumu ve genel idari te kilat içindeki yerini incelemek, makam,n kurumsal m, yoksa bürokratik bir makam m, oldu unun irdelenmesi aç,s,ndan da faydal, olacakt,r.

1. Yürütme Organ, çerisindeki Konumu

6771 say,l, Anayasa De i ikli i Kanunu ile cumhurba kanl, , hükümet sisteminde cumhurba kan,n,n seçildikten sonra da partisiyle ba lar,n, korumas,n,n anayasal düzlemde önü aç,lm, oldu.⁷⁰ Buna ba l, olarak, partili cumhurba kan, taraf,ndan do rudan atanan bürokratlar,n Türkiye bürokrasisinde ösiyasetin bürokrasiyi -atama yetkisi arac,l, ,yla- ekillendirmesiö olas,l, ,n,n artmas,n,n irdelenmesine yol açt.,⁷¹ Partili cumhurba kan, taraf,ndan do rudan atanan cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n yürütme organ, çerisindeki konumu belirlenirken de -atanm, olmaø unsuru dikkat çeker hale geldi. Cumhurba kan, yard,mc,l, , makam,n,n kurumsal m, bürokratik mi bir yap, oldu unun belirlenmesi, hem i levi hem bu i levin etkilili i ve denetim rolünün saptanmas, için önemlidir. Bu saptama için cumhurba kan,n,n atama yetkisinin kapsam, ve bu yetkinin Türkiye bürokrasisinde ne anlama geldi inin tespiti gerekmektedir.

Anayasañ,n 104ñncü maddesine göre: ð(8) Cumhurba kan, yard,mc,lar, ile bakanlar, atar ve görevlerine son verir. (9) Üst kademe kamu yöneticilerini atar, görevlerine son verir ve bunlar,n atanmalar,na ili kin usul ve esaslar, Cumhurba kanl, , kararnamesiyle düzenlerö. 3 say,l, Üst Kademe Kamu Yöneticileri le Kamu Kurum ve Kurulu lar,nda Atama Usullerine Dair Cumhurba kanl, , Kararnamesinin 2ñnci maddesine göre de: ð(1) Anayasañ,n 104 üncü maddesine göre yürütme yetkisinin sahibi olan Cumhurba kan,, atamaya yetkili amirlere ait yetkileri haizdir. (2) Bu Cumhurba kanl, , Kararnamesine ekli (I) say,l, cetvelde yer alan kadro, pozisyon ve görevlere Cumhurba kan, karar,yla, (II) say,l, cetvelde yer alan kadro, pozisyon ve görevlere Cumhurba kan, onay, ile atama yap,l,rö.

3 say,l, Kararnamede geçen ekli I say,l, cetvelde cumhurba kan,n,n do rudan atamaya yetkili oldu u amirler aras,nda ðcumhurba kanl, ,na ba l, kurum ve kurul ba kanlar,ö, ðcumhurba kanl, ,na ba l, kurum ve kurul ba kan yard,mc,lar,ö ile ðbakanl,klar,n, tefti kurulu, rehberlik ve tefti , rehberlik ve denetim, denetim hizmetleri ba kanlar, ile di er kurul ba kanlar,ö da say,lm, t,r. Buradan anla ld, , üzere, cumhurba kan,, cumhurba kan, yard,mc,lar,n, ve bakanlar, oldu u gibi, cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n ve bakanlar,n ilgili ve ili ik oldu u te kilat,n yani Türkiye bürokrasisinin temel kurum ve kurulu lar,n,n amirlerini do rudan atamaya yetkilidir.

Yürütmenin ba , olan partili cumhurba kan,n,n geni atama yetkisinin etkileri Türkiye bürokrasisi aç,s,ndan incelendi inde, cumhurba kanl, , yard,mc,l, , makam,n,n kurumsal bir yap,dan ziyade bürokratik bir makam oldu u vurgusu yap,labilir. Bürokrasi deyince ökamu yönetimi, görevlileri ve bu görevlilerin atama yoluyla i ba ,na gelmesiö olarak genel bir tan,m sunulabilece i gibi bürokrasiyi ðdevlet yönetiminde çe itli idari görevleri ó i leri yerine getirmek için modern hükümetler taraf,ndan yönetilen ve çe itli kamu kurumlar,ndan olu an örgütler bütününe verilen adö olarak tan,mlamak da mümkündür.⁷² Kamuda atanm, lar,n örgütsel a çerisinde hiyerar ik olarak konumlanmas, olan bürokrasi tan,m, içindeki hiyerar inin unsurlar,na bak,ld, ,nda da cumhurba kan, yard,mc,l, ,

⁶⁸ öYasama dokunulmazl, ,, milletvekillerinin suç i lediklerinden bahisle, meclis karar, olmadan cezai takibata maruz b,rak,lmamalar, demektir. Yasama dokunulmazl, ,, milletvekilini tutulmaya, sorguya çekilmeye, tutuklanmaya ve yarg,lanmaya, milletvekiline verilmi mahkumiyet karar,n,n infaz,na kar , korur. A ,r cezay, gerektiren suçüstü hali ve Anayasañ,n 14. Maddesindeki durumlar istisnad,r,ö GÖZLER, s. 204 - 205.

⁶⁹ GÖZLER, s. 352-353.

⁷⁰ GÖNENÇ, Levent: ðPartili Cumhurba kan,ö, Türkiye Ekonomi Politikalar, Ara tırma Vakf,, Haziran 2017, https://www.tepav.org.tr/upload/files/1496411769-5.Partili_Cumhurbaskani.pdf, (Eri im Tarihi: 29.03.2019).

⁷¹ ALTUNOK, Hatice: ðAtama Yetkisi Ve Bürokrasi Siyaset li kisi Üzerine Bir De erlendirmeö, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt.8 Say,:14 2016-Mart, SS: 166-180, s. 167.

⁷² AKÇAKAYA, Murat: ðBürokrasi Kuramlar, Ve Türk Kamu Yönetiminde Bürokratik Sorunlarö, Gazi Üniversitesi ktisadi ve dari Bilimler Fakültesi Dergisi 18/3 (2016), SS: 669-694, s. 674.

makam,n,n bürokratik bir makam olarak in a edildi i kan,s, kuvvetlenebilir. Hiyerar i, öbir te kilat içinde çal, an ah,slar aras,nda mevcut ve alt a amada bulunan, üste ba lamak suretiyle bunlar, bir tek üste, efe ba layan ili kidirö.⁷³

Hiyerar i gücünün hukuki tahlili yap,lacak olursa üst alta emir verebilir, üst ast, kontrol edebilir ve disiplin gücünü ast,n üstünde kullanabilir. Bunun sonucunda da hiyerar inin do as, gere i alt ó üst ili kisinde e itlik olmaz. Partili cumhurba kan,n,n geni çe düzenlenmi üst kademe kamu yöneticileri ile kamu kurum ve kurulu lar,nda atama yetkisi kapsam,nda atad, , her amir partili cumhurba kan,n,ca atanm, olacakt,r. Yani, bir bakan ve te kilat,ndaki üst kademe yöneticiler ayn, üstten atanm, olacaklard,r. Bu durumda, makamlar,n i levleri ve etkilili in azalaca ,, atanm, lar aras,nda hiyerar inin zay,flayaca ,, bunun getirisi olarak emir verme, kontrol ve disiplin gücünün sekteye u rayaca , sonucu ç,kar,labilir. Ayn, ekilde, cumhurba kan,na kar , sorumlu olan cumhurba kan, yard,mc,lar, da, bakanlar ve di er amirler gibi cumhurba kan, taraf,ndan do rudan atanarak i ba ,na gelmektedir.

Bu noktada, yukar,da yap,lan aç,klamalar , , ,nda, cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n yürütme içindeki konumu belirlenirken, bakanlar ve di er üst kademe yöneticiler gibi partili cumhurba kan, taraf,ndan atanm, olmas,n,n, cumhurba kan, yard,mc,l, , makam,n,n bürokrasi makam, oldu u sav,n, kuvvetlendirir. Ayr,ca, cumhurba kan, yard,mc,l, , makam,n,n her hangi bir bakanl,ktan fark, net bir ekilde çizilmedi i müddetçe, yürütme içerisindeki konumu analize muhtaç,r denebilir.

2. Genel dare çerisindeki Konumu

Cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n yürütme organ, içerisindeki konumu belirlenmeye çal, ld,ktan sonra yürütmenin vücut bulmu hali genel idare içindeki konumuna da de inmek gereklidir. Genel olarak Türkiye Cumhuriyeti idari te kilat, Anayasañ,n 123/2ñnci maddesine göre ö darenin kurulu ve görevleri, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslar,na dayan,rö. Merkezi idare kendi içinde ba kent te kilat, ve ta ra te kilat, olmak üzere ikiye ayr,l,r.⁷⁴ Yerinden yönetim kurulu lar, ise yer yönünden yerinden yönetim kurulu lar, ve hizmet yönünden yerinden yönetim kurulu lar, olarak ikiye ayr,l,r. Ancak, Anayasañda 6771 Say,l, Türkiye Cumhuriyeti Anayasas,nda De i iklik Yap,lmas,na Dair Kanunñda yap,lan de i ikliklerin yürürlü e girmesinden sonra Türkiyeñin merkezi idaresinde özellikle ba kent te kilat,nda önemli de i iklikler meydana gelmi tir.

9 Temmuz 2018 tarihinden sonra 21 Ocak 2017 tarih ve 6771 say,l, Anayasa De i ikli i Kanunuyla merkezi idarenin ba kent te kilat,; cumhurba kan,, do rudan do ruya cumhurba kan, taraf,ndan atan ve ona kar , sorumlu olan cumhurba kan, yard,mc,lar, ve bakanlar ve Dan, tay, Say, tay, MGK gibi bir tak,m yard,mc, kurulu lardan olu maktad,r.⁷⁵

Merkezi idarenin ba kent te kilat,n,n ilk s,ras,ndaki makam cumhurba kanl, ,d,r. Anayasañ,n 8ñnci maddesine göre öYürütme yetkisi ve görevi, Cumhurba kan, taraf,ndan, Anayasaya ve kanunlara uygun olarak kullan,l,r ve yerine getirilirö. Cumhurba kan, yürütmenin ba ,d,r (Anayasañ,n 104/1ñnci maddesi). Genel yürütme görev ve yetkisinin yan, s,ra di er idari görev ve yetkileri vard,r. En yayg,n ve önemli görevlerinden biri de atama görevidir. Anayasañ,n 104/9ñncü maddesine göre öÜst kademe kamu yöneticilerini atar, görevlerine son verir ve bunlar,n atanmalar,na ili kin usul ve esaslar, Cumhurba kanl, , kararnamesiyle düzenlerö. Ayr,ca Anayasañ,n 106/1ñnci maddesine göre de istedi i say,da cumhurba kan, yard,mc,s, atama yetkisine sahiptir.

Cumhurba kan,na vekâlet görevi Anayasañ,n 106ñnc, maddesinde düzenlendi i üzere cumhurba kan, yard,mc,s,na verilmi tir. Cumhurba kan, yard,mc,s, cumhurba kan,na vekâlet eder ve vekâlet süresince cumhurba kan,na ait yetkileri kullan,r. Bu görevin önemine binaen merkezi idarenin ba kent te kilat,nda cumhurba kan,ndan sonra cumhurba kan, yard,mc,lar, gelmektedir.

21 Ocak 2017 tarih ve 6771 say,l, Anayasa De i ikli i Kanunuyla Türkiyeñde ilk defa cumhurba kan, yard,mc,lar, makam, getirilmi tir. Türk idari te kilat, içinde önemli bir yenilik olan cumhurba kan, yard,mc,lar,na, Anayasañda tan,ml, cumhurba kan,na vekâlet ve MGK ile ilgili görevleri d, ,nda, kanunla ve cumhurba kanl, , kararnamesiyle de görev ve yetkiler verilebilir.

1 numaral, CBK öCumhurba kan, Yard,mc,lar, ve Cumhurba kan,na Vekâletö ba l,kl, üçüncü bölümünde madde 19 ile öCumhurba kan, Yard,mc,lar, Özel Kalem Müdürlükleriniö düzenlemi tir. Maddeye göre öCumhurba kan, Yard,mc,lar, özel kalem müdürlerinin görevleri unlard,r: a) Cumhurba kan, Yard,mc,lar,n,n resmi ve özel yaz, malar,n, yürütmek, b) Cumhurba kan, Yard,mc,lar,n,n her türlü protokol, tören, yurtiçi ve yurtd, , gezi i lerini düzenlemek ve yürütmek, c) Cumhurba kan, Yard,mc,lar, taraf,ndan verilen görevleri yapmak.

⁷³ ONAR, S,dd,k Sami: dare Hukuku Umumi Esaslar,, Marifet Bas,mevi, stanbul 1952, s. 451.

⁷⁴ 9 Temmuz 2018 öncesinde Türkiyeñde merkezi idarenin ba kent te kilat, farklı, bir yap,lanmadayd,, öMerkezi idarenin ba kent te kilat,; cumhurba kan,, ba bakan ve bakanlar kurulu ve bakanl,klardan olu maktad,r. Hükmet ad, da verilen ba bakan ve bakanlar burulu ile bu kurulu olu turan müferit bakanlar, devletin ayn, zamanda yürütme organ,n, olu turmaktad,r. Ayr,ca gerekli gördü ü hallerde bakanlar burulunu ba kanl, , alt,nda toplant,ya ça ,rmak ve ona ba kanl,k etme yetkisine sahip olan cumhurba kan, da, yürütme organ, içinde mütalaa edilmektedir. Bu durum kar ,s,nda, merkezi idarenin ba kent te kilat,, yürütme organ, ile ayn, olmaktadır.ö GÜNDAY, Metin: dare Hukuku, 11. Bask,, maj Yay,nevi, Ankara 2017, s. 389.

⁷⁵ GÖZLER / KAPLAN, s. 136. Genel olarak merkezden yönetim te kilat,n, cumhurba kan,, bakanl,klar ve idari görevi bulunan di er kurulu lar olarak s,ralayan doktrinler de bulunmaktad,r. Cumhurba kan,, yard,mc,lar, ve te kilat,n, bir ba l,ka toplay,p, cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n idari te kilattaki yerini cumhurba kanl, , çat,s, alt,nda birle tirmi lerdir. AKYILMAZ, Bahtiyar / SEZG NER, Murat / KAYA, Cemil: Türk dare Hukuku, 10. Bask,, Sava Yay,nevi, ubat 2019, s. 204 ö 205.

Cumhurba kan, Yard,mc,lar,n,n dan, ma ve büro hizmetlerini yürütecek personele ait kadrolar Cumhuriyet kanl, , kadro cetvelinde gösterilir.

Her ne kadar cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n atanmalar,, görevden al,nmalar,, cumhurba kan,na kar , sorumluluklar,, cezai soru turma usulleri, Yüce Divan'a sevkleri, yasama dokunulmazl, ,ndan yararlanmalar, ve MGK toplant,lar,na kat,lmalar, bak,m,ndan Anayasa'da bakanlarla benzer düzenlemeler içinde olsa da, cumhurba kan, yard,mc,lar, ile bakanlar aras,nda bir idari ili ki yoktur. Bakanlar ve bakanl,klar, merkezi idarenin ba kent te kilat, içinde cumhurba kan, yard,mc,lar,ndan sonra konumlanm, t,r. Gerek cumhurba kan, yard,mc,lar, gerekse bakanlar Anayasa madde 106/5'e göre cumhurba kan,na kar , sorumludurlar ve aralar,nda bir hiyerar i ili kisi yoktur. Ne zaman ki cumhurba kan, yard,mc,lar,, cumhurba kan,na vekâlet görevini üstlenir, bu vekâlet etti i dönemde vekâlet görevinin gerektirdi i ölçüde bakanlar üzerinde bir hiyerar ik üstünlü ü olabilir.⁷⁶

IV. DE ERLEND RME VE SONUÇ

Parlamente sistemden Türkiye'ye özgü cumhurba kanl, , hükümet sistemine geçildi inde kar ,m,za ç,kan en önemli yeniliklerden biri cumhurba kanl, , yard,mc,l, , makam,d,r. Her ne kadar ba kanl,k sisteminin anavatan, ABD'deki ba kanl,k sistemi ile k,yaslansa da gerek cumhurba kanl, , hükümet sistemi, gerek cumhurba kan, yard,mc,l, , makam, ABD'den temel farklılıklar göstermektedir. Öncelikle cumhurba kan,n,n, milletvekili i seçme yeterlili ine sahip ki i ya da ki ileri yard,mc,l, ,na atama ve gerekçe göstermeksiz görevden alma yetkisi ele tirilmi tir. Anayasa'n, n 76'nc, maddesine göre maddede say,lan di er artlar, sa layan 18 ya ,n, doldurmu ve ilkökul mezunu olan herkes milletvekili seçilme yeterlili ine sahiptir. Cumhuriyet kan, seçilme yeterlili inde ise Anayasa'n, n 101'inci maddesine göre maddede say,lan di er artlar, sa laman,n yan, s,ra 40 ya ,n, doldurmu ve yüksekö renim yapm, olmak gereklidir. Buradan anla ,ld, , üzere, artlar olu tu unda cumhurba kan,na vekâlet edip onun yetkilerini kullanabilecek kadar önemli bir makama getirilen ki inin, milletvekili i seçilme yeterlili i varsa 18 ya ,nda bir ilkökul mezunu olmas, ihtimali do maktad,r. Bu ihtimal göz ard, edilmeden, ya milletvekili seçilme yeterlili i yeniden gözden geçirilmeli ya da ABD'de oldu u gibi ba kan yard,mc,s,n,n ba kanla ayn, ko ullarda seçilme yeterlili ine sahip olmas, sa lanmal,d,r. Ayr,ca, ABD'de oldu u gibi cumhurba kan, yard,mc,s, ya da yard,mc,lar,n,n, cumhurba kan,yla birlikte seçilmesi ve halk,n cumhurba kan, yard,mc,s,n, da tan,mas,n,n sa lanmas, demokrasi gere idir.

Cumhurba kan, yard,mc,s, say,s, belirlenmelidir. As,l görevi cumhurba kan,na vekâlet olan yard,mc,lar,n birden fazla olmas,n,n, farklı, farklı, yard,mc,n,n cumhurba kan,na vekillik etme ihtimalinde do abilecek yetki kullan,m, karma as,n,n önüne geçilmelidir. Bunun bir getirisi olarak, cumhurba kan, yard,mc,s,n,n yürütmedeki konumu gere i görev süresi belirlenmeli, bir sonraki cumhurba kanl, , seçimine kadar devletin devaml,ı, , ilkesi gere i görevde kalmas, sa lanmal,d,r. Partili cumhurba kan,n,n yard,mc, veya yard,mc,lar,n, kendi siyasi görüşüne yak,n ki ilerden seçmesi olas,ı, ,n,n yan, s,ra, farklı, siyasi renklere de yer verme ihtimali, yürütme kanad,n,n siyasi rengini artt,rmas, ve dengelemesi aç,s,ndan olumlu de erlendirilebilir.

Cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n cezai sorumlulu unda görevlerinden dolayı, suçlarda Yüce Divan'a sevk prosedüründe Anayasa'da belirtilen Meclis ço unlu undaki milletvekili say,lar,na ula mak fiilen mümkün gözükmemekte, bu prosedürün makul seviyelere çekilmesi gerekmektedir. Cumhuriyet kan, yard,mc,lar,n,n merkezi idari te kilattaki yeri, yürütme içerisindeki konumu daha da netle tirilmelidir. Mevzuattaki düzenlemelerde bakanlarla birlikte an,lan cumhurba kan, yard,mc,lar,n,n, 3 say,ı, Üst Kademe Kamu Yöneticileri le Kamu Kurum ve Kurulu lar,nda Atama Usullerine Dair Cumhuriyet kanl, , Kararnamesindeö oldu u gibi, görev ve yetkilerinde her hangi bir bakanla ilgili çak, ma oldu unda bu sorunun yürütme içinde nas,l çözülece ine dair aç,kl,k getirilmesi kaç,n,lmazd,r. Cumhuriyet kan, yard,mc,lar,n,n görev ve yetkilerini kullan,rken kendi aralar,nda ç,kmas, muhtemel sorunlar,na da çözümüne aç,kl,k getirilmelidir. Her ne kadar cumhurba kan, yard,mc,lar, ve bakanlar idari te kilat içinde ayr, ayr, düzenlenseler de birden fazla yard,mc,n,n atanma ihtimalinde, yürütme içinde, yard,mc,lar,n ve te kilat,n,n bakanlardan ve bakanl,k te kilat,ndan fark, aç,kça belirtilmelidir.

Sonuçta, hükümet sistemi de i ikli inin yeni getirisi olan cumhurba kan, yard,mc,l, , makam,n,n yürütme içindeki konumunun netle mesi, atanm, yard,mc,n,n kurumsal bir makam,n m, yoksa bürokratik bir makam,n m, temsilcisi oldu unun tespiti ile yeni sistemin oturmas, ve demokratikle me süreci aç,s,ndan önemlidir.

⁷⁶ GÖZLER / KAPLAN, s. 151.
Azer Ebru MUTLU

KAYNAKÇA

- AKÇAKAYA, Murat: öBürokrasi Kuramlar, Ve Türk Kamu Yönetiminde Bürokratik Sorunlarö, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 18/3 (2016) SS: 669-694.
- AKÇALI, P.,nar: öSiyasal İstikrar ve Ba kanlık Sistemi: Amerika Birle ik Devletleri Örne iö, (Yar.)Ba kanlık Sistemi ve Türkiye (Derleyen: İhsan KAMALAK), Kalkedon Yayınlar,, Ocak 2014, SS: 79 ö 110.
- AKMAN ASLAN, Canan: öBa kanlık Sistemlerinin Latin Amerika Deneyimi: Çok-Parti Sistemlerindeki Çe itlilikler, Sorunlar ve Fırsatlarö, (Yar.)Ba kanlık Sistemi ve Türkiye (Derleyen: İhsan KAMALAK), Kalkedon Yayınlar,, Ocak 2014, SS: 223 ö 253
- AKYILMAZ, Bahtiyar / SEZGİNER, Murat / KAYA, Cemil: Türk İdare Hukuku, 10. Bask., Savaş Yayınları, İstanbul 2019.
- ALKAN, Haluk: Cumhuriyet Ba kanlık Sistemi, 1. Bask., Liberté Yayınları, İstanbul, Mayıs 2018
- ALTUNOK, Hatice: öAtama Yetkisi Ve Bürokrasi Siyaset İlişkisi Üzerine Bir De ğerlendirmeö, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt.8 Sayı:14 2016-Mart, SS: 166-180.
- COŞKUN, Vahap: ö16 Nisan 2017 Tarihinde Kabul Edilen Anayasa De ğerliklerinin De ğerlendirilmesiö, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:22, Sayı:36, Yıl:2017, SS: 3-30.
- ÇELİK, Demirkan Burak: öTürk Tipi Ba kanlık Sisteminde Yürütmenin Yapılanmasıö, Güncel Hukuk Dergisi, Eylül ö Ekim 2018.
- DEMİR, Ceren / ÇOHADAR, Özkan / GÖK, Görkem: öCumhuriyet Ba kanlık Sistemi'nin Yönetim Temel İlkeleri İncelenmesiö, Strategic Public Management Journal, Volume 3, Special Issue, SS: 138 -153.
- ESEN, Selin: ö2016 Anayasa De ğerlikleri Teklifinin De ğerlendirilmesiö, Ankara Barosu Dergisi, 2016/4.
- ERDOĞAN, Mustafa: Anayasal Demokrasi, 13. Bask., Siyasal Kitapevi, Ankara 2017.
- ERDOĞAN, Mustafa: öBa kanlık Sistemi, Latin Amerika Tecrübesi Ve Türkiyeö, Liberal Perspektif ANALİZ, Sayı: 3, Aralık 2016, <https://serdargunes.files.wordpress.com/2012/11/baskanlik-sistemi-latin-amerika-tecrubesi-ve-turkiye.pdf>.
- ERDOĞAN, Mustafa: öBa kanlık Sistemi, Demokrasi ve Türkiyeö, Yeni Türkiye, Sayı 51, Mart ö Nisan 2013, SS: 542-47.
- GÜDERSOY, Bahar: öBa kanlık Hükümeti Sistemi ve Türkiye için Geçerliliğiö, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:9, Sayı:19, Haziran 2017, SS: 500 ö 519.
- GÖNENÇ, Levent: öPartili Cumhuriyet, Türkiye Ekonomi Politikaları, Araştırma Vakfı, Haziran 2017, https://www.tepav.org.tr/upload/files/1496411769-5.Partili_Cumhurbaskani.pdf
- GÖZLER, Kemal: Türk Anayasa Hukuku Dersleri, 22. Basım, Ekin Basım Yayınları, Bursa Eylül 2018.
- GÖZLER, Kemal / KAPLAN, Gürsel: İdare Hukuku Dersleri, 20. Baskım, Ekin Basım Yayınları, Bursa Eylül 2018.
- GÖZLER, Kemal: öCumhuriyet Ba kanlık Sistemi mi, Ba kanlık Sistemi mi, Yoksa Neverland Sistemi mi? 16 Nisan'da Neyi Oylayacağız?ö, <http://www.anayasa.gen.tr/neverland.htm> (Konulu Tarihi: 24 Şubat 2017).
- GÖZLER, Kemal: öElveda Kuvvetler Ayrıldı, Elveda Anayasa: 10 Aralık 2016 Tarihli Anayasa De ğerlikleri Teklifi Hakkında Bir Ele tiriö, www.anayasa.gen.tr/elveda-anayasa-v2.pdf (Konulu Tarihi: 23 Aralık 2016).
- GÖZLER, Kemal: Anayasa Hukukunun Genel Teorisi, Bursa, Ekin, 2010, Cilt I.
- GÜNDAĞ, Metin: İdare Hukuku, 17. Baskım, Savaş Yayınları, Ankara 2017.
- ÇELİK, Kayhan: öCeza Yasaları'nın Uygulanması, Açısından Yürütme Erkinde Sorumsuzluğun ve Dokunulmazlığın Yeni Boyutlarıö, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 16 Güz Sayı: 32, 2017/2, SS: 69-75.
- ZCİ, Ferit / SARITÜRK, Mehmet: öYeni Anayasa De ğerlikleri ile Getirilen Cumhuriyet Ba kanlık Sistemi'nin İdari Yapı ve İle Etkisiö, Proceedings Book 2nd International Scientific Researches Congress on Humanities and Social Sciences (IBAD 2017), April 20 ö 23, 2017, İstanbul, Turkey.
- KABOLU, İbrahim: öTürkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda De ğerlik Yapılması'na Dair Kanun Teklifi (10 Aralık 2016), Ankara Barosu Dergisi, 2016/4.
- KÜÇÜK, Adnan: öYeni Anayasa de ğerlikleri ile Getirilmeyen Türkiye'ye Özgü Ba kanlık Sistemi: Korkular, Algılar, Beklentilerö, Liberal Düğünce Dergisi, Yıl 22, Sayı 85, Kış 2017, SS: 157-189.
- MERİTOĞLU, Nebi / ASLAN, AL / AYVAZ, M. Erkut / DURAN, Hazal: Dünyada Ba kanlık Sistemi Uygulamaları, ABD, Brezilya, Arjantin, Meksika, Güney Kore, Japonya (RAPOR), 1. Baskım, SETA | Siyaset, Ekonomi Ve Toplum Araştırmaları Vakfı, 2015.
- ONAR, Sıddık Sami: İdare Hukuku Umumi Esaslar, Marifet Basınları, İstanbul 1952.
- ÖZBUDUN, Ergun: öBa kanlık Sistemi ve Türkiyeö, Liberal Perspektif Analiz Sayı: 1, Mayıs 2015, <https://serdargunes.files.wordpress.com/2012/11/c3b6ad-analiz-bac59fkanlık4b1k-sistemi-ve-3b3bcrkiye-rev-9.pdf>.
- TEZÇELİK, Erdoğan: Anayasa Hukuku, 19. Basım, Beta Basım Yayınları, İstanbul ö Eylül 2015.

ULU AH N, Nur: Ba kanlık Sistemi, Yetkin Yayınlar,, Ankara 1999.

YANIK, Murat: Ba kanlık Sistemi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği, Alfa Basım Yayın Dağıtım, İstanbul 1997.

YILDIZ, Abdulkadir: "Amerika Birleşik Devletleri'nde Bakan Yardımcısı ile Türkiye'de Cumhurbaşkan Yardımcısının Karşılaştırılması", Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XIII, Sayı 1 (2018).

YÜZBAŞI, Necmi / TANÖR, Bülent: 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, 17. Basım, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbulubat 2018.

<http://www.hurriyet.com.tr>.

<https://tr.sputniknews.com>.

<https://www.bbc.com>.